

1

Київ. Травень 1975 року. Неділя, ніч.

У повітрі — суміш ароматів квітучих акацій та каштанів. Мені чотирнадцять років. Я повертаюся пішки з невеличкої пиятики, з центру. Іду зовсім безлюдною дорогою. Вулиця Туполева. Ліворуч — авіазавод, праворуч — огорожа овочевої фабрики. За огорожею — легка заграва штучного розсіяного світла: в теплицях не дають спати раннім огіркам і помідорам. Здалеку чути людські кроки. І мої кроки також. Я налаштовую свій ритм під ритм чужих кроків. Йду крок у крок з кимось, хто йде мені назустріч. Потім бачу його. Він іде протилежним боком дороги — ми дотримуємося традиції правостороннього руху (хоча я ще не знаю, що існує лівосторонній). «Звідки йдеш?» — гукаю я до свого, схоже, однолітка. «З Блюхера на Святошино!» — відповідає він. «А я з Саксаганського на Туполева!» Потім ми кричимо один одному: «Удачі!» І проходимо мимо. Відстань між нами починає збільшуватися. Я збився з ритму його кроків, поступово його кроки затихли, як і затих у моєму тілі нещодавно випитий портвейн. Праворуч з'явився наш місцевий «чи-то-парк-чи-то-сад», за яким починаються шахові ряди «хрущовок». Перший ряд — це «шістнадцяті» будинки, я живу в другому будинку другого ряду. Вісімнадцять-А. На п'ятому поверсі. У моїй кишені є ключ, яким я повинен дуже тихо відчинити двері. Але вже повернувши у двір, я бачу, що у нас на кухні горить світло. На мене чекають... Буде десять хвилин скандалу. Потім усе стихне. І настане понеділок.

Київ. Травень 2015 року. Понеділок.

Веснянки на моєму тілі з'явилися зовсім несподівано. За місяць після операції. Спочатку на грудях, потім піднялися до плечей і вкрили передпліччя. Поступово вони зробили все моє тіло рудим, навіть долоні й пальці. Дерматолог лише звів плечима. Сказав, що на лишай це не схоже. Певно, щось генетичне.

— Пане президенте, у вашій родині були з ластовинням? — запитав він.

— У нашій родині були інсульти, інфаркти та рак молочної залози, — сказав я. — Не було близнюків і туберкульозу. Про ластовиння я не знаю.

Попри те, я переглянув усі сімейні фотографії, що лежали у двох старих шкіряних портфелях на антресолях. Смак антресольного пилу досі відчувається на моєму язичі. На чорно-білих фото я не побачив жодного обличчя з ластовинням. Зате відновив у своїй пам'яті обличчя сестер, братів, дядьків і тіток.

Професор-онколог, якого викликали до мене наступного дня, відкинув саму думку про рак шкіри.

— Рак — явище осередкове, а ви вкриті ластовинням з ніг до голови. Не турбуйтеся. Ви ж бачите, як змінюється клімат. Глобальне потепління... Тут можуть бути десятки причин, але ваша шкіра — здорова. А це що за шрам? Операція на серці?

Шрам став моїм слабким місцем. Відразу після операції. Коли я пильно розглядав його у дзеркалі, то помітив, що саме лінія шраму була епіцентром моїх веснянок. Власне, лінія була однією суцільною витягнутою веснянкою. Хоч це і звучить дивно, адже веснянка — це крапка, а крапка не може бути витягнутою.

Київ. Березень 2015 року.

Я отямився після операції рано-вранці. У двокімнатній палаті-люкс ліжко стояло просто під широким вікном, котре

виходило на схід. Я відкрив очі і відразу закрив їх. І почув пташиний спів. Не теперішній, а ніби з минулого. Колись птахи співали інакше. Завзятіше, чи що. Знаєте різницю між звучанням компакт-диска та платівки на 78 обертів, подряпаної та залитої чаєм або пивом? Звучання платівки «брудніше», але й правдивіше. От і птахи колись співали правдивіше, а зараз я їм не вірив. Як і не вірив телевізоріві, котрий повідомляв, що я застудився і тепер мій візит до Малайзії відкладено на червень.

— Птахи погано співають, — сказав я помічникові, котрий чергував на стільці біля дверей.

Його рука мимовільно потяглася до тумбочки з телефоном. Тоді він ще раз з побоюванням озирнувся на мене. Кивнув і вийшов. Через п'ять хвилин я почув за вікном неголосне вовтуження. Помічник повернувся і попросив потерпіти ще хвилин десять.

Дійсно, за десять хвилин шумотня припинилась, а ще за мить заспівали птахи. І заспівали вони дійсно дуже гарно. Радісніше і оптимістичніше.

Назагал для мене це не було настільки важливим. Я поцікавився у помічника: як їм вдалося покращити пташиний спів. «Поставили під вашим вікном три годівниці з вітамінізованим кормом».

Цей ранок за вікном, котре виходило на схід, мені нагадав інший ранок — 1965 року, коли я так само замружився. І птахи під вікном співали так само радісно. Тоді я прокинувся чотирирічною дитиною, а зараз мені п'ятдесят чотири. Я капітально відремонтований найкращими хірургами. За дверима моєї палати чергує охорона. Мої лікарі пишуть звіти про стан мого здоров'я. Мої помічники користаються моєю відсутністю, щоби пропхати своїх друзів поближче до бюджетних грошей. Але я не хочу про це думати. Я прокручую у пам'яті спів птахів 1965 року та порівнюю з цими трелями, що лунають за вікном зараз. Веснянки ще попереду. Груди стягнуті й ніби затиснуті у лещата. Шов повинен зростися. Інакше бути не може.

— Що з тобою? — Моя рука потяглася до її голівки. Я погладив її волосся.

— Ви подаруєте їй гарну білизну, — схлипуючи, сказала вона, бокал з коньяком тремтів у її руці. — А я собі сама купую. Ви знаєте, яка в мене зарплатня?

Я заперечливо хитнув головою. Мене не цікавила чужа зарплатня.

— Двісті гривень.

— Що? — вирвалося в мене. — І ти живеш на двісті гривень?

Вона заперечливо захитала головою.

— Ні, я ж бо живу з батьками. Вони допомагають.

— З батьками? — здивувався я.

Нілочка кивнула, і у її очах з'явився ніжний жаль до самої себе.

Я підвівся, відчинив шухляду свого стола. Взяв навмання один із заклеєних конвертів. Пальцями промацав його щільність: кілька тисяч доларів там напевне було. Витяг, простяг їй.

— Візьми, купи собі що забажаєш і вважай це моїм подарунком!

— А ви її дуже кохаєте? — запитала вона раптом.

— Напевно, — відповів я, не бажаючи її засмучувати.

— Я вам завжди буду про все розповідати! — пообіцяла вона і пригубила коньяк. — Якщо ви будете добре до мене ставитися... У мене також є все для щастя. — При цьому вона скинула ліфчик і поглянула згори вниз на свої невеликі, але пружні груди. — Тільки щастя немає.

57

Львівська область. Старий Самбір. Серпень 2015 року.

«Я, стаючи громадянином України, клянусь щиро любити свою Вітчизну, захищати її суспільні та політичні інтереси, докладати усіх зусиль, щоб моя країна розвивалась і міцніла, щоб повага до неї в усьому світі зростала, щоб авторитет України невпинно ріс. Я обіцяю виконувати всі свої обов'язки громадянина, чесно сплачувати податки...»

Незважаючи на святкове оздоблення собору й чудову акустику, щось у цій церемонії здавалось мені штучним. І навіть не те, що всі нелегали з Індії, Бангладеш, Афганістану, які застрягли в країні, старанно читали вголос Клятву Громадянина. Деякі з них були навмисно зодягнуті у вишивані сорочки, підкреслюючи свою повагу до країни, через імовірну безвихідь ситуації, що приймала їх у свої громадяни. Тут і церковна громада заспівала псалми. І батюшка у святковому вбранні щось забубнив баритоном. І чиновник Львівської обласної адміністрації вийшов наперед зі своєю секретаркою, яка тримала у руці пачку новеньких паспортів.

— Ахмед Захір Шах, — прочитав з першого узятого в секретарки паспорта урядовець. Та провів поглядом по всіх Ахмедах, вишикуваних у довгу шеренгу.

Вручення паспортів нагадало мені вручення атестатів зрілості в радянській школі.

— Миколо! — гукнув я неголосно до віце-прем'єра, який вмовив мене прилетіти на цю церемонію.

— Слухаю, пане президенте!

— Хто писав слова?

— Співак наш, Василь Казанський. Народний артист України.

— А тобі не здається, що в нас багато хто займається не своїми справами? Чому співак повинен писати текст державної клятви?

— Бо він справжній патріот і дуже хотів зробити свій внесок...

— Зачекай, Миколо, патріот — це професія?

— Ні.

— Поклик?

— Ні. Це стан душі, це коли людина вболіває...

— Годі. Щоб цей текст звучав сьогодні вперше й востаннє! Зрозумів? Або пиши сам, або знайди патріота серед письменників!

Віце-прем'єр важко зітхнув, але залишився стояти поруч. А я перевів погляд на палаючі букети тоненьких свічечок. Аромат воску приємно пестив ніздрі. Церковний спів линув під купол храму і звідти опускався невагомим золотим дощем.

— За п'ятдесят доларів сюди пропишуть ще двох бабусь і трьох єврейських дідусів, — поблажливо, ніби розмовляючи з дурником, промовила вона.

— Прописуй, кого хочеш, — махнув я рукою.

Через півгодини вона пішла, а я залишився сидіти за столом. І почав жалкувати про сказані мною останні слова. Бо мій куток у цій квартирі міг би зменшитись від семи метрів до чотирьох. І що мені тоді залишиться робити? Повертатися до мами? Ні! Потрібно шукати інший вихід.

Увечері, після робочого дня, я зателефонував до отця Василя і запропонував зустрітись. Він радо погодився.

Ми домовилися про вечірне купання. Спускаючись до Олександрівської колони, я думав про Віру. Думав, що треба післязавтра, у суботу, запросити її на пляж. На Труханів або в Гідропарк!

Отець Василій уже чекав мене внизу. Бадьорим кроком ми перейшли через Пішохідний міст, поплавали в Дніпрі. Повітря вже було не дуже розпечене, але пісок на пляжі все ще тримав у собі енергію минулого дня. І ми лежали на піску без різних там підстилок.

Я розповів батюшці про Миру, її вагітність і весілля, про прописку.

— Мирська суета, — махнув він рукою. — І ця кімната дріб'язкова! Легко прийшла, легко й піде. Скажемо так: ти зберіг її для близьких старого. Він вдячний тобі з неба!

Я не знав, що сказати. Я очікував почути слушну пораду, а не вислуховувати проповідь.

— Ходімо до нього! — запропонував отець Василій.

На той час ми вже обсохли.

На місці землянки не виявилось ні могили, ні пам'ятника. Ми зупинилися на галявині, що була вщерть вкрита слідами трактора. Могилку стерли з лиця землі так само, як і колись землянку. Коли я побачив цю рукотворну порожнечу, мені закололо серце. І справді, всі ці проблеми з прописками й Мирою виявилися дріб'язковими і недостойними. Якщо ось так легко можна зрівняти з землею могилу людини, тим самим стерши пам'ять про неї, то чи варто переживати про себе, живого? Ну, буде в мене чотири квадратні метри. На

небіжчика розраховано два квадратні метри, та й ті можуть забрати! Ось таким чином, трактором або бульдозером!

— Треба сказати Мирі та її мамі, — скорботно вимовив я.

— Бачиш, — басом сказав отець Василій. — Людина — дуже рідкісна сволота, і ніяка релігія її як вид не порятує. Рятувати потрібно таких, як ти, близьких за духом, тих, хто шукає підтримки! Всіх інших — на хер з Ноевого ковчега!

Уперше я почув від батюшки вульгарне слово, і пролунало воно настільки впевнено, що ніякого протесту всередині мене не викликало.

«На хер їх усіх, на хер!» — подумки повторив я.

А потім подумав, що слова отця Василя виявилися співзвучні з моїми нещодавніми роздумами. Рятувати потрібно близьких!

І я вирішив завтра ж придбати мамі мікрохвилівку, а Дмитрові які-небудь книжки. Зараз він захопився історією і під час нашого останнього візиту вилив на мене силу-силенну фактів із життя маршала Жукова. Візьму-но я пошукаю йому біографію маршала Будьонного.

200

Швейцарія. 16 січня 2005 року.

В аеропорту мене зустрів водій посольства. Поселив мене в готелі «Флорхоф» і поїхав до ранку. Він був небагатослівним, та й я не вирізнявся зараз красномовством. За вікном готельного номера переїщить дощ. Назва готелю «Флорхоф» означає «квіткове подвір'я». Але подвір'я зараз перенесли до невеликого холу. Суцільна зелень. Правду кажучи, і сам невеликий триповерховий готель розташований на подвір'ї, відгородженому від вузької вулички живоplotом голих кущів. От якби земля була бодай трохи вкрита снігом, було б набагато красивіше. А так усі ці калюжі, відбиваючи жовте світло вуличних ліхтарів, навівали нудьгу. Осінню нудьгу.

Завтра посольська машина відвезе мене спочатку в Берн, де хтось із посольства хоче зі мною зустрітися. Потім цей самий «хтось» поїде зі мною в Лейкербад. Я не хочу думати

про завтрашній день. Я взагалі ні про що не хочу думати. І спати не хочу.

Я беру в холі готельну парасолю і йду поблукати містом. П'ять хвилин під дощем — і я вже на площі з трамвайними зупинками та музеєм сучасного мистецтва. І нікого навколо, тільки трамваї, як пляшки, наповнені світлом, яскраво й дзвінко котяться вузькими рейками повз мене.

Спускаюся до озера. Там тихо й порожньо. Лише за прозорими стінками та вікнами кафе й ресторанчиків іде життя. Не кипить, не вирує, а саме йде.

«Вони обоє — цілковиті шизофреніки, — думаю я про брата і Валу. — Створити сім'ю, народити здорову дитину й покінчити життя самогубством?! Як це? Я, нормальна, здорова людина, цього не розумію! Через що? Навіщо? Про що вони думали?»

Переді мною різко відкриваються двері ресторану, вивалюється компанія молоді, на ходу вистрілюючи у небо парасолями-автоматами. Я шарахаюсь від них і їхніх парасоль. Зупиняюся. Встигаю помітити в дверях затишну середину бару й прямую туди — в тепло, сухість, в інший світ.

У кишені пальто долари і кредитка. Я викладаю перед барменом і те, й інше. Той вибирає пальцем долари і вказує мені поглядом на полиці, заставлені пляшками.

«Ну от, — думаю я. — Дощ я тут не перечекаю, але зігрітися — зігріюся!»

Я вибираю американський віскі «Бурбон».

«Цікаво, — міркую я, присідаючи за столик поблизу вікна, по якому стікає дощова швейцарська зима. — Я швидко нап'юся?»

Про всяк випадок кладу на стільницю пропуск до готелю. Щоб, принаймні, знали, звідки до них завітав непередбачуваний навіть для самого себе клієнт.

201

Карпати. Лютий 2016 року. П'ятниця.

Уночі я не спав. Щоп'ятнадцять хвилин бігав у туалет. У перервах притримував обома руками хворий живіт, сидячи на самому краєчку стільця. Лягати не було сенсу.